Шкулсен, ашшĕ-амăшĕсен, общественноçăн вăй-халне пĕрлештермелле

Раççей Президенчĕ В.В. Путин нумаях пулмасть пирĕн республикăна килсен Чăваш Ен учителĕсен ĕçне пысăк хак пачĕ тата Чăваш Ен наци проекчĕсене пурнăçлас ĕçре малта пынине палăртрĕ. Ку енĕпе мĕн туни тата мĕн тумалли пирки пирĕн корреспондент Чăваш Республикин вĕрентӳ тата çамрăксен политикин министрĕпе Г.П. ЧЕРНОВАПА тĕл пулса калаçнă.

– Галина Петровна, Сирĕн шухăшăрпа "Вĕрентӳ" наци проекчĕ республикăра ăнăçлă пурнăçланса пынин никĕсĕ мĕнре-ши?

– Наци проектĕнче палăртнă тĕллев – паха пĕлӳ илме майсем туса парасси – республикăн вĕрентӳ политикин тĕп ĕçĕ. Эпир ăна темиçе çул хушши, тепĕр чухне проектра палăртнинчен те пысăкрах хăвăртлăхпа пурнăçласа пыратпăр.

Чĕр тавар саппасĕсем çинчен çеç шутласа малалла кайма май çуккине паян пурте лайăх ăнланаççĕ. Çакна проектра та, Раççей Президенчĕн Çырăвĕнче те палăртнă. Ку тĕлĕшпе илсен Чăваш Енĕн пуйма шанăç çук – вăл географипе экономика енчен тупăшсăр территорире вырнаçнă. Инноваци ĕçне хавхалантарни, интеллект капиталне аталантарни – 1996 çулта Президентăн "Çĕнĕ шкул" программине йышăннă чухнех тивĕçлĕ вырăн тупрĕ. Эпир хальхи вăхăтри база шкулĕсен эффективлă сетьне туса хурас çул-йĕре суйласа илтĕмĕр тата çапла туса йăнăшмарăмăр. Çакă вĕренекенсене, вĕсем ăçта пурăннине пăхмасăр, паха пĕлӳ илме май туса парать.

Республикăра 2002 çултанпа пĕчĕк, тарăн пĕлӳ парайман 700 шкул вырăнне эффективлă 544 шкул туса хутăмăр, вĕсем "шкул – ача сачĕ", социокультурăллă вĕрентӳ комплексĕ, ачасене пĕр çĕре турттарса вĕрентмелли база шкулĕ ресурс центрĕ модельсемпе ĕçлеççĕ.

Республикăри 138 пысăк база шкулĕпе ресурс центрĕнче финанс, пурлăхпа техника тата педагогика ресурсĕсем чăмăртанчĕç. Муркаш районĕнче вĕсем 9. Çакă пире пысăк пахалăхлă профиль умĕнхи тата профиль вĕрентĕвне йĕркелеме май пачĕ. Çакă пире мĕншĕн кирлĕха? Паян ачана математикăпа, химипе, физикăпа тата ытти предметсемпе тарăн пĕлӳ пани çеç çителĕксĕр, çак пĕлӳпе практикăра, кулленхи ĕçре усă курма вĕрентни кирлĕ. Ачасем ĕмĕр тăршшĕпех вĕренме кирлине ăнланса илччĕр. Шăпах çакна шута илсе ĕнтĕ 2005 çултан пуçласа тăххăрмĕш классенче профиль умĕнхи хатĕрленӳ çине куçрĕç. Вĕренекенсем тĕрлĕ профессипе паллашаççĕ, психологипе педагогика диагностикине тата анкетировани иртереççĕ, хăйсем суйланă профиль тăрăх консультаци илеççĕ. Çакă ачасене малашне хăйсене килĕшекен профессие суйласа илме пулăшĕ.

Профильлĕ вĕрентĕве аслă классенче вĕренекенсен 66,4 процентне явăçтарнă. Ялта профиль вĕрентĕвне кустри база шкулĕсене шанса панă. Вĕсенчен кашнийĕнченех 2-3 профиль йĕркеленĕ, аякра вырнаçнă шкулсенче вара урăх модельсемпе усă курма пулать. Тĕслĕхрен, çак варианта илер, вĕренекенсене уйрăм предметсемпе тарăн пĕлӳ пама шкул автобусĕсемпе ресурс центрне турттараççĕ; ачасемпе пĕрле унта вĕрентӳ предмечĕпе профиль шайĕнче ăс пама учитель хăй те килет. Çĕнĕ вĕренӳ сулĕнче акă районти шкулсенче профиллĕ вĕрентĕве вĕренекенсен 80 процентне, ун умĕнхи хатĕрленӳ ĕçне вара ачасен 100 процентне явăçтарнă. Халĕ, пур шкула та анлă калăпăшлă Интернетсемпе çыхăнтарнă май, вĕрентӳн дистанциллĕ формине аталантарса активлăн усă курма тĕллев лартнă.

Аса илтеретĕп, пур ача та паха пĕлӳ илме пултартăр тесе, 2002 çултанпа республикăра "Шкул автобусĕ" программа ĕçлет. Паян 780 ялти 11 пин ытла ачана 273 автобус база шкулĕсене турттарать. 49 автобуса "Вĕрентӳ" наци проекчĕпе килĕшӳллĕн туяннă. Муркаш районне 13 автобус уйăрнă. Куллен вĕсем 69 ялтан 900 ачана турттараççĕ.

Çак мерăсене йăлтах вĕренӳ пахалăхне лайăхлатассипе çыхăннă проблемăна татса пама йышăннă. Эпир çакна пурнăçлама пултартăмăр-и? Тĕпрен илсен – пултартăмăр. Ялти пысăк база шкулĕсенче (вĕсенче ачасен 46,8 проценчĕ вĕренет) вĕрентӳн ĕç кăтартăвĕсем хуласенчи шкулсен кăтартăвĕсемпе танлашрĕç. Çакна яллă выраннти шкулсем ачасемпе вĕрентекенсем тĕрлĕ конкурссенче, олимпиадăсенче туптанă çитĕнӳсем, пĕрлĕхлĕ патшалăх экзаменĕсен кăтартăвĕсем çирĕплетеççĕ (тĕслĕхрен, хула шкулĕсенче вĕренекенсем математикăпа тытнă ППЭ вăтам балĕ 54,83 пулсан, ял шкулĕсенче вĕренекенсен – 54,08). База шкулĕсем вĕрентӳн чи пысăк ыйтăвĕсене тивĕçтерсе тăнине Раççей Президенчĕн тата Чăваш Ен Президенчĕн грантăн çĕнсе илессишĕн ирттерекен конкурс пĕтĕмлетĕвĕсем те кăтартса параççĕ. 96 база шкулĕ çĕнтерӳçĕ пулса тăчĕ, ку кăтарту грант илнисен пĕтĕмĕшле шучĕн 70 проценчĕпе танлашать. Эпир çакăн пек кăтартусем пуласса кĕтнĕ те. Шкулсене пĕрлĕхлĕ патшалăх экзаменĕсем парассине пурнăçа кĕртнипе çыхăнтарса реконструкцилени уйрăмах ялти шкулсенчен вĕренсе тухакансене аслă вĕренӳ шкулĕсене кĕме пысăк майсем уçса пачĕ. Енчен те 2000 çулта аслă шкулсене темиçе ял çамрăкĕ çеç вĕренме кĕме пултарнă пулсан, 2006 çулта ялти шкулта вĕренекенсен 45 проценчĕ студентсем пулса тăнă. Муркаш районĕпе ку кăтарту 42 процентпа танлашать.

Юлашки çулсенче вĕрентӳ процесне информаци технологийĕ активлă кĕрсе пырать. Çĕнĕ вĕренӳ çулĕ пуçланнă чух республикăри 21 ачана çĕнĕ йышши пĕр компьютер тивнĕ. "Вĕрентӳ" наци проекчĕпе килĕшӳллĕн пур шкула та Интернетпа çыхăнтарнă. Шкулсене хальхи шайри интерактивлă тата мультимедийлĕ оборудованипе тивĕçтеретпĕр. Интернет учительсемпе ачасене информаци вĕрентĕвĕн тĕрлĕ ресурсĕсемпе усă курма май парать.

Района 3 физика кабинечĕ, 4 географи кабинечĕ, 3 биологи кабинечĕ, 4 хими кабинечĕ тата 3 шкул автобусĕпе микроавтобус, пуçламăш классем валли сĕтел-пукан, столовăй оборудованийĕ килнĕ.

Çакна уйрăмах палăртса хăварасшăн: вĕрентӳн мĕн пур ыйтăвне хăй тĕллĕн татса параймастăн, вĕсене социаллă пурнăçпа экономикăн ытти проблемисемпе пĕрле комплекслăн пăхса тухма тивет. Акă, шкулсем валли ятарлă автобуссем туянтăмăр – лайăх çулсем кирлĕ пулчĕç, унтан – çĕнĕ рейссем уçмалла. Çапла майпа ял сыннисем валли хальхи вăхăтри социаллă пулăшусем хушăнчĕç, вак бизнес аталанма пуçларĕ, яла çĕнĕ шайри культура килсе кĕчĕ.

Шăпах пур проблемăна та комплекслăн татса пани пире кăçал вĕрентĕве модернизацилемелли комплекслă проекта пурнăçлассипе йĕркеленĕ конкурсра выляса илме пулшрĕ. Çак конкурса 53 регион заявка панă, 21-шĕ çĕнтернĕ. Республика проекта хутшăнса федераци бюджетĕнчен 209 млн. тенкĕ ытла илме пултарчĕ.

Тарăн та паха пĕлӳ илме май туса паракан тепĕр приоритет – вĕренӳ учрежденийĕсене нормативпа финансласси çине куçарни.

– Вĕренӳре виçĕ ен – учитель, шкул тата çитĕнекен ăру – тĕп вырăн йышăнаççĕ. Вĕсене хавхалантарас тата пулăшас тĕлĕшпе республикăра мĕн тăваççĕ?

– Юлашки çулсенче Чăваш Енре инноваци активлăхне çĕклес тĕлĕшпе нумай ĕç тунă: Президентăн 1000 ытла премине тата çамрăксем валли стипенди, педагогсемпе шкулсем, студентсемпе шкулта вĕренекенсем валли ятарлă грантсем туса хунă.

Конкурслăхпа талпăну пирĕн ĕç-хĕлĕн тĕп принципĕсем пулса тăчĕç.

Иккĕленӳ çук, наци проектне пурнăçа кĕртсе пыни шкулсене инноваци тĕлĕшĕнчен вăйлăн аталанма, учительсен пултарулăхне çĕклеме хăватлă стимул пулса тăчĕ. Çĕнтерӳçĕ ятне ĕçе йĕркелессипе тата унăн содержанийĕпе, çĕршыври тата ют çĕршыври малта пыракан опыта концентрацилессипе чи лайăххисем тивĕçеççĕ.

Икĕ çул хушшинче конкурс процедурисене 40-е яхăн шкул тата учительсен 10 проценчĕ хутшăнчĕ. 66 шкулпа 224 учителе федераллă бюджетран патшалăх пулăшăвĕ панă, 40 шкулпа 60 педагог Чăваш Республикин Президенчĕн гранчĕпе премине илме тивĕçнĕ. Вăл шутран – Муркаш районĕнчен 5 шкул тата 6 педагог.

Палăртма кăмăллă, хăйсен инноваци ĕçĕхĕлĕпе опытне кăтартма тата обществăра паллă вырăн йышăнма талпăнакан учительсен шучĕ ӳссех пырать. Акă 2007 çулта 112 гранта илессишĕн конкурса пĕтĕмпе 470 вĕрентекен, çав шутра Муркаш тăрăхĕнчи 10 учитель хутшăнчĕ.

Паллах, проектра воспитани темине пысăк вырăн пани – ырă пулăм. 7706 класс ертӳçи (учительсен пĕтĕм хисепĕн 55 проценчĕ) класпа ĕçленĕшĕн хушма укçа-тенкĕ (районта – 292 учитель) илет.

Воспитани ĕçне йĕркелес тĕллевпе тĕрлĕ проектсем туса хатĕрлеççĕ тата вĕсене ĕçре алла илеççĕ. Икĕ çул хушшинче воспитани енĕпе чи лайăх инноваци проекчĕсене палăртассипе 15 ытла конкурс иртнĕ. Кашни тăваттăмĕш класс ертӳçи вĕсене хутшăннă.

Акă, сăмахран, республикăри "Самый классный классный" конкурса Муркаш районĕнчи учительсем активлă хутшăнчĕç. Унăн итогĕсемпе Калайкасси шкулĕнчи Т. Ершова "Социализация личности" номинацире çĕнтерчĕ.

– Пуçланă реформăсен ăнăçлăхĕ талантлă учитель-лидерсен ĕçĕ-хĕлĕпе уйрăлми çыхăннă. Вĕсене шкулта çирĕплетсе хăварас тесен тивĕçлĕ ĕç укçи тӳлемелле.

– Ман шутпа, малалла кайма май паракан чи эффективлă условисенчен пĕри – шкулта ĕçлекенсене отрасльти çĕнĕ системăпа ĕç укçи тӳлеме тытăнни. Çак система кăçалхи авăн уйăхĕн 1-мĕшĕнче вăя кĕчĕ, вăл тӳлев фончĕн база тата хавхалантару пайĕсенчен тăрать. Вĕсем ĕç пахалăхĕпе тата результатчĕсемпе уйрăлми çыхăннă.

Çĕнĕ тӳлевĕн тулли схемине эксперимент йĕркипе 30 шкулта ĕçе кĕртнĕ, сăмахран, Муркаш лицейĕнче. Вĕсенче учителе оклада эрнере 36 сехет ĕçленĕшĕн параççĕ. Çĕнĕ йĕрке уроксене çеç мар, учитель тунă ытти ĕçсене те шута илет. Çакă шкулти воспитани ĕçне палăрмаллах лайăхлатма пулăшмалла.

– Шкул ĕçне общественноç представителĕсене анлăн хутшăнтарни – наци проекчĕн тĕп задачисенчен пĕри. Ку тĕлĕшпе пирĕн республикăра епле ĕçлеççĕ-ха?

– Наци проекчĕ пурнăçа кĕрсе пыни республикăра вĕрентĕве ертсе пырас ĕçре патшалăхпа общественноç системине аталантарма май туса пачĕ. Обществăлла организацисем чи лайăх шкулсемпе учительсене суйласа илме конкурс ирттерчĕç. Çак ĕçе Чăваш Республикинчи попечительсен вĕрентӳ союзĕ йĕркелесе пырать.

Ашшĕ-амăшĕсен пĕрлешĕвĕ – обществăлла шухăшлав йĕркелемелли пысăк вăй. Паян вĕсем шкул ĕçĕ çине айккинчен пăхса тăмаççĕ, вĕрентӳпе воспитани ĕçне лайăхлатма хăйсем сĕнӳсем параççĕ. Республикăри кашни шкултах попечительсен е управляющисен канашне йĕркеленĕ, вĕсем вĕренӳ процесĕ çине кăна мар, учительсене ĕç пахалăхне кура ĕç укçи тӳлесси çине те витĕм кӳреççĕ.

Тепĕр хут палăртса хăварасшăн: шкулсен, ашшĕ-амăшĕсен, общественноç вăй-халне пĕрлештерсен кăна эпир хамăр çĕршыв валли тивĕçлĕ гражданинсем çитĕнтерме, хамăр ачасене малашлăхра хăйсен пурнăçĕнче тата професси тĕлĕшĕнчен çитĕнӳсем туптама пулăшма пултаратпăр.

Яваплăха туясчĕ

Паллашăр "хисеплĕ" парăмçăсемпе

Вăхăт çав тери хăвăрт каять. Анчах çулталăк пуçланнă пекчĕ, сисмерĕмĕр те, унăн вĕçнеллех пыратпăр. Çавна май татман парăмсем ни çухалмаççĕ, ни пĕчĕкленмеççĕ. Сăмаха кунта шывпа усă курнăшăн татман парăмсем пирки пуçласшăн-ха. Чăн та шыв çĕр айĕпе юхать, сăрхăнать, апла пулсан уншăн мĕн-ма укçа-тенкĕ тӳлес теççĕ пулас хăшĕсем. Анчах вăл пирĕн килçурта пĕр вăйсăр, пĕр тăкаксăр юхса килмест-çке. Çавăнпа та ку ыйту тĕлĕшпе тимлĕрех пулма ыйтас килет. Парăмçăсем патне çырусем пĕрре кăна мар янă, анчах кăлăхах. Çавăнпа та яваплăха туйма пăрахнисен ячĕсене район хаçачĕ çине çырсах "чыс" тăвас, тен пускилĕсен умĕнче пичĕсене пĕр кăшт хĕретĕç терĕмĕр. Парăмсен калăпăшне январь-сентябрь уйăхĕсемшĕн шутланă.

Паллашăр "хисеплĕ" парăмçăсемпе:

1. Рыжкова Тамара, Гагарин урамĕ, 38 – 1718 тенкĕ те 26 пус (шыв пăрăхĕ);
2. Иванов Николай, Гагарин урамĕ, 40 – 1478 тенкĕ те 87 пус (шыв пăрăхĕ);
3. Ершова Любовь, Гагарин урамĕ, 51 – 1036 тенкĕ те 42 пус (урамри колонкăшăн);
4. Александрова Любовь, Пионер урамĕ, 2 – 1774 тенкĕ те 39 пус (шыв пăрăхĕ);
5. Михайлова Феврония, Советсен урамĕ, 3 – 652 тенкĕ те 89 пус (шыв пăрăхĕ);
6. Романова Евдокия, Ленин урамĕ, 6 – 618 тенкĕ те 42 пус (урамри колонкăшăн);
7. Константинова Анжелика, Чапаев урамĕ, 32 – 1021 тенкĕ те 29 пус (шыв пăрăхĕ);
8. Ильина Юлия, Чапаев урамĕ, 29 – 766 тенкĕ те 41 пус (шыв пăрăхĕ);
9. Варламов Серафим, Чапаев урамĕ, 15 – 1198 тенкĕ те 61 пус (шыв пăрăхĕ);
10. Петрова Галина, Чапаев урамĕ, 55 "а" – 1148 тенкĕ те 66 (урамри колонкăшăн);
11. Волкова Татьяна, Чапаев урамĕ, 74 – 1166 тенкĕ те 33 пус (шыв пăрăхĕ);
12. Петрова Татьяна, Заводская урамĕ, 11-3 – 1220 тенкĕ те 97 пус (шыв пăрăхĕ);
13. Васильев Вячеслав, Набережнăй урамĕ, 11 – 1709 тенкĕ те 50 пус (шыв пăрăхĕ);
14. Васильев Александр, Набережнăй урамĕ, 11-4 – 819 тенкĕ те 48 пус (шыв пăрăхĕ);
15. Мастеров Николай, Набережнăй урамĕ, 11-3 – 1000 тенкĕ те 53 пус (шыв пăрăхĕ);
16. Григорьев Геннадий, Набережнăй урамĕ, 11-3 – 894 тенкĕ те 11 пус (шыв пăрăхĕ);
17. Плотникова Лариса, Набережнăй урамĕ, 18 – 1706 тенкĕ те 96 пус (шыв пăрăхĕ);
18. Кроликов Рим, Çĕньял ялĕ, Зеленая урамĕ, 35 – 976 тенкĕ те 85 (шыв пăрăхĕ);
19. Кролькова Людмила, Çĕньял ялĕ, Северная урамĕ, 65 – 718 тенкĕ те 44 пус (шыв пăрăхĕ);
20. Петров Виталий, Çĕньял ялĕ, Северная урамĕ,42 – 1237 тенкĕ те 68 пус (шыв пăрăхĕ);
21. Рожкова Маргарита, Çĕньял ялĕ, Северная урамĕ, 71 – 1213 тенкĕ те 21 пус (урамри колонкăшăн);
22. Баяндин Иван, Çĕньял ялĕ, Çĕнтерӳ урамĕ, 15 – 1186 тенкĕ те 53 пус (урамри колонкăшăн);
23. Скворцов Вячеслав, Çĕньял ялĕ, Çĕнтерӳ урамĕ, 33 – 813 тенкĕ те 21 пус (урамри колонкăшăн).

Уйрăм çынсен пĕтĕмĕшле парăмĕ – 26078 тенкĕ те 02 пус.

Муркаш салинчи организацисемпе уйрăм çынсен шывпа усă курнăшăн тӳлемелли парăм 70 пин тенкĕпе танлашать. Кунта вара пысăк парăмçăсен списокне Е. Андреев ячĕпе хисепленекен хуçалăха та кĕртмелле. Пĕр кубла метр шывпа усă курнăшăн 6 тенкĕ те 02 пус тӳлемелле. Енчен те мĕн чухлĕ усă курнине уйăхсерен тӳлесе пырсан парăм та пухăнмĕччĕ. Çавăнпа та хыттăнах асăрхаттарас килет. Парăма уйăхсерен тăсас марччĕ, яваплăрах пуласчĕ. Çак "хисеплĕ" граждансем парăма халĕ те тӳлемесен, çирĕпрех мерăсем йышăнма тивĕ.

А. ФЕДОРОВА,
çурт-йĕрпе коммуналлă хуçалăхăн "Моргаушское" муниципаллă унитарлă предприятин юрисконсульчĕ.

"Пысăк пĕлтерĕшлĕ ыйту"

Тӳлевсĕр путевкăпа тивĕçтереççĕ

Ыйтусене Чăваш Республикин Патшалăх Канашĕн депутачĕ Евгений Слепов хуравлать

Ыйту: Ветерансемпе инвалидсен реабилитаци центрне каймалли путевкăна камсем тивĕçеççĕ?

К.Н. МАКАРОВ. Шупашкар хули.

Хурав: Хăйсене хăйсем пăхма тата утса çӳреме пултаракансен (хăшпĕр категорисен) тӳлевсĕр путевкăна тивĕçме ирĕк пур. Кунта вара çак категорисене кĕртмелле: Аслă Отечественнăй вăрçă ветеранĕсем; вăхăтсăр пуçне хунă Аслă Отечественнăй вăрçă инваличĕсемпе участникĕсен тата çар ĕçĕсене хутшăннă ветерансен ашшĕ-амăшĕсем, мăшăрĕсем; ĕç ветеранĕсем, çар ĕçĕсен инваличĕсемпе ветеранĕсем; инвалид инвалидăн индивидуаллă реабилитаци программине килĕшсе тăрать пулсан; реабилитациленнĕ çынсем, çавăн пекех политика репрессийĕнче инкек тӳснисем; çул çитнипе пенси илекенсем.

Ыйту: Хулари прописка çук пирки мана ĕçе йышăнасшăн мар, саккунлă-и çакă?

А.П. ВИКТОРОВ. Çĕнĕ Шупашкар хули.

Хурав: Сирĕн хулари прописка çук пирки ĕçе йышăнманни вăл саккунсăр пулăм. Раççей Ĕç Кодексĕн 3 статйипе килĕшӳллĕн кашни çыннăн ĕçе вырнаçма ирĕк пур. Сирĕн ăçта пурăнни пирки регистраци çук пулсан та Ĕç кодексĕ ĕç договорĕ çырма хирĕçлемест. Енчен те сирĕн ирĕксене хĕсĕрлеççĕ тесе шутлатăр пулсан, Чăваш Республикин ĕç инспекцине е суда кайма пултаратăр.

Ыйту: Çамрăк чухне эпĕ тăтăшах чирлĕ çынсем валли юн панă. Хисеплĕ донор ятне тивĕçме пултаратăп-и эпĕ?

Н.И. МАСЛОВА. Шупашкар районĕ.

Хурав: Сирĕн ырă ĕçĕрсем тата инкеке лекнисене пулăшас кăмăл пысăк хисепе тивĕç. Раççей Федерацийĕн Правительствин 2004 çулхи ноябрĕн 19-мĕшĕнчи 663 № "Раççейĕн Хисеплĕ Донорĕ кăкăр çине çакмалли паллăпа наградăлас йĕрке çинчен" Постановленийĕпе килĕшӳллĕн, "Хисеплĕ донор" ятне 40 хутчен тата унтан та ытларах тӳлевсĕр юн е 60 хутчен тата унтан та ытларах юн шĕвекĕ (плазма) панисем тивĕçеççĕ.